

voorbeeldvragen

Kunst verandert!

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Bij deze vragen hoort een bijlage met afbeeldingen.

Dit examen bestaat uit 14 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 37 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Vragen bij afbeelding 1 tot en met 8

Maria Sibylla Merian (1647-1717) was een Duitse kunstenaar en entomoloog (insectenkundige). Haar werk wordt geroemd om de kunstzinnige en wetenschappelijke kwaliteiten.

Op afbeelding 1 zie je *Anemonen* van Merian. Deze afbeelding stond in haar *Nieuwe bloemenboek*, een driedelig boek met platen, waarvan het eerste deel verscheen in 1675. Dit boek was voornamelijk bedoeld als modellenboek voor andere kunstenaars, bijvoorbeeld voor de verwerking in borduursels en decoraties op metaal.

- 3p **1** Beschrijf voor drie aspecten van *Anemonen* waardoor deze afbeelding geschikt is om te dienen als voorbeeldmateriaal voor andere kunstenaars.

Op afbeelding 2 zie je een ingekleurde tekening van Merian uit de periode 1670-1679, met daarop voorbeelden van rupsen en poppen op een paardenbloem en komkommerkruid.

In 1679 verscheen het tweede boek van Merian: *Over de wonderbare verandering van de rupsen en [hun] merkwaardig bloemenvoedsel*. Hierin werden tekeningen afgebeeld zoals die op afbeelding 2.

Het boek was naast kunstzinnig ook wetenschappelijk gericht, zij wordt zelfs 'de eerste ecooloog' genoemd.

- 3p **2** Beschrijf drie aspecten van de voorstelling op afbeelding 2 waardoor hier gesproken kan worden van een wetenschappelijke, ecologische benadering.

Op figuur 1 zie je een portret dat de Nederlandse graveur Jacob Houbraken (1698-1780) maakte van Merian.

Merian wordt gepresenteerd als een voorname kunstenaar, zoals gebruikelijk was bij het portretteren van grote kunstenaars uit de kunstgeschiedenis. Zo is ze beeldvullend en centraal geplaatst in de voorstelling.

- 3p **3** Beschrijf drie verschillende aspecten van de voorstelling die bijdragen aan haar status als voornaam kunstenaar.

figuur 1

Tussen 1699 en 1701 ondernam Merian met haar dochter een reis naar Suriname om onderzoek te doen naar de insecten van dat land. Dit resulteerde in haar boek *Metamorphosis Insectorum Surinamensium* Ofte *Verandering der Surinaamse Insecten* (1705).

In haar tijd was Merian een beroemd kunstenaar. Haar werk werd onder meer verzameld door vorsten en intellectuelen. De carrière die Merian had was voor vrouwen in die tijd ongebruikelijk, al waren er meer beroemde vrouwelijke kunstenaars, zeker op het gebied van bloemstillevens.

Een belemmerende factor voor een carrière als kunstenaar was dat vrouwen destijds vaak geacht werden voor het huishouden en de kinderen te zorgen.

- 3p 4
- Beschrijf, binnen de beroepspraktijk van kunstenaars, twee andere aspecten die voor vrouwen beperkend werkten in het opbouwen van een succesvolle carrière.
 - Geef vervolgens aan waarom juist het genre van bloemstillevens wél vaak door vrouwen werd beoefend.

Op afbeelding 3 zie je een werk uit de serie *Of Palimpsests and Erasure* (Van palimpsesten en uitwissing) uit 2023 van patricia kaersenhout (1966), die haar naam bewust met kleine letters schrijft.

Als uitgangspunt voor dit werk heeft kaersenhout afbeeldingen gekozen uit het boek *Metamorphosis* van Maria Sibylla Merian. Op afbeelding 4 zie je een scan van het originele boek van Merian.

- 3p **5** Geef drie redenen waarom in *Of Palimpsests and Erasure* door de werkwijze en/of vormgeving gesproken kan worden van een 'palimpsest'.

Met haar werk *Of Palimpsests and Erasure* bekritiseert kaersenhout de manier waarop Merians werk wordt belicht, waarbij alleen oog is voor de bijzondere prestatie van deze vrouwelijke kunstenaar en wetenschapper, maar geen oog is voor de context waarin het is ontstaan en de positie die Merian innam.

kaersenhout zegt er het volgende over: "Als uitgangspunt voor *Of Palimpsests and Erasure* heb ik gekozen voor gedigitaliseerde afbeeldingen uit de originele editie van *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*, van Maria Sybilla Merian. Door de gekozen beelden toon ik een complex verhaal van onderdrukking, uitbuiting en migratie in meerdere lagen [...] De lagen zijn als een melkwegstelsel van betekenissen."

- 3p **6** Geef drie voorbeelden van manieren waarop kaersenhout haar kritiek op de eenzijdige belichting van Merian heeft vormgegeven.

De manier waarop kaersenhout de kunstgeschiedenis onderzoekt en naar het werk van Merian kijkt, getuigt van een postkoloniale (kunsthistorische) benadering.

- 2p **7** Geef eerst aan wat de postkoloniale (kunsthistorische) benadering is. Geef vervolgens een argument waarom *Of Palimpsests and Erasures* getuigt van deze benadering.

Sinds een paar jaar schrijft kaersenhout haar naam met kleine letters. "Hoofdletters in Europese talen drukken een hiërarchie van dominantie uit", geeft ze aan in een interview. Deze schrijfwijze is een eerbetoon aan schrijver en activist bell hooks (1952-2021). In haar werk pleitte hooks voor een 'oppositional gaze' (tegenovergestelde blik).

Op afbeelding 5 en 5a (detail) zie je de installatie *Guess Who's Coming To Dinner Too?* (2017-2021) van kaersenhout. Dit werk van kaersenhout verwijst naar Judy Chicago's *The Dinner Party* (1979), een werk met een feministisch karakter, dat je ziet op afbeelding 6.

kaersenhout heeft vier tafels geconstrueerd, elk in de vorm van een driehoek, met in totaal plaats voor zestig rebelse vrouwen van kleur uit de mythologie of wereldgeschiedenis. Van koningin Nefertiti tot activist Shirley Colleen Smith, elk van hen streed tegen onrecht.

Gesteld kan worden dat *In Guess Who's Coming To Dinner Too?* van kaersenhout het concept van de oppositional gaze een rol speelt.

- 2p 8 Geef eerst aan wat verstaan wordt onder 'oppositional gaze'.
Geef vervolgens een argument waarom *Guess Who's Coming To Dinner Too* (2017-2021) getuigt van de 'oppositional gaze'.

In 2021 kocht het Van Abbemuseum in Eindhoven een van de vier tafels van kaersenhouts *Guess Who's Coming to Dinner Too?* Deze aankoop sloot goed aan bij het beleid van het Van Abbemuseum. De toenmalige directeur van dit museum, Charles Esche (1962), noemde als een van de hoofdthema's van het beleid: "We maken een inhaalslag op tot nu toe onderbelichte mensen en verhalen, bekijken onszelf kritisch".

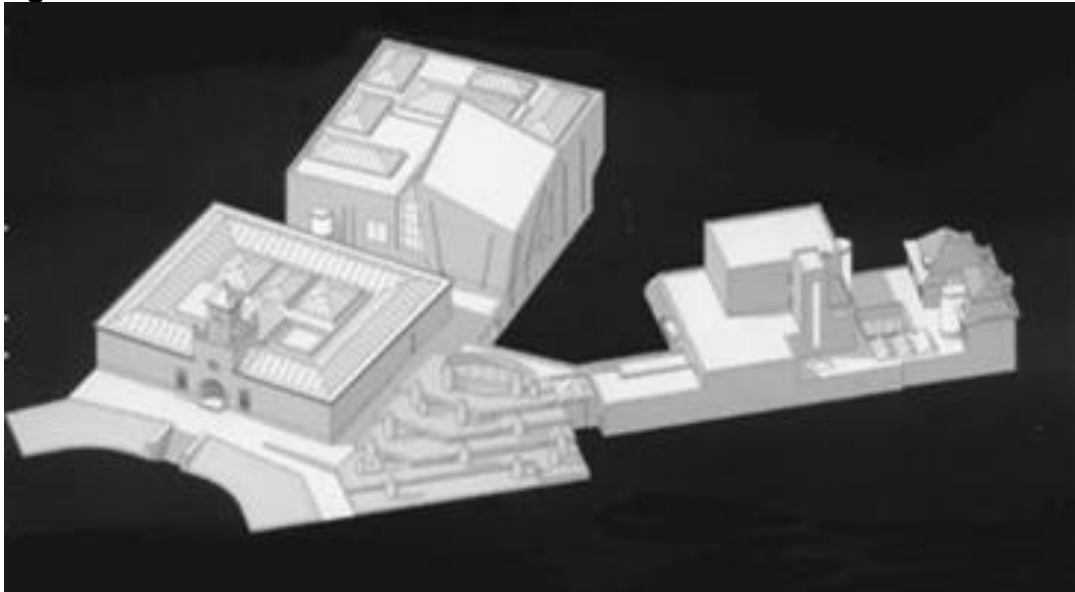
- 3p 9 Geef vanuit deze visie van Esche drie argumenten waarom de aankoop van *Guess Who's Coming to Dinner Too?* in het beleid past.

Maatschappelijk geëngageerde kunst, zoals het werk van kaersenhout, wordt wel bekritiseerd. Zo wordt de effectiviteit van kunst als instrument om dingen wezenlijk te veranderen betwijfeld.

- 2p 10 Geef vanuit dit werk van kaersenhout een argument waarom kunst niet effectief zou zijn om maatschappelijke zaken wezenlijk te veranderen.
Geef vervolgens een argument tegen deze kritiek.

Het Van Abbemuseum, een museum voor moderne en hedendaagse kunst, werd in 1936 geopend. In 2003 werden er twee nieuwe vleugels toegevoegd naar een ontwerp van de architect Abel Cahen.

figuur 2

De oudbouw uit 1936 is op figuur 2 links vooraan te zien. De entree van dit gebouw bevindt zich in het midden van de gevel, onder een torentje. Op afbeelding 7 zie je de voorgevel van de oudbouw met de entree en op afbeelding 8 zie je een deel van de nieuwbouw.

Bekijk afbeelding 7.

Het ontwerp van de oudbouw is van de architect Alexander Kropholler (1881-1973). Zijn stijl wordt gerekend tot het traditionalisme, een stijl die ontstond als reactie op de destijds nieuwe, modernistische architectuur.

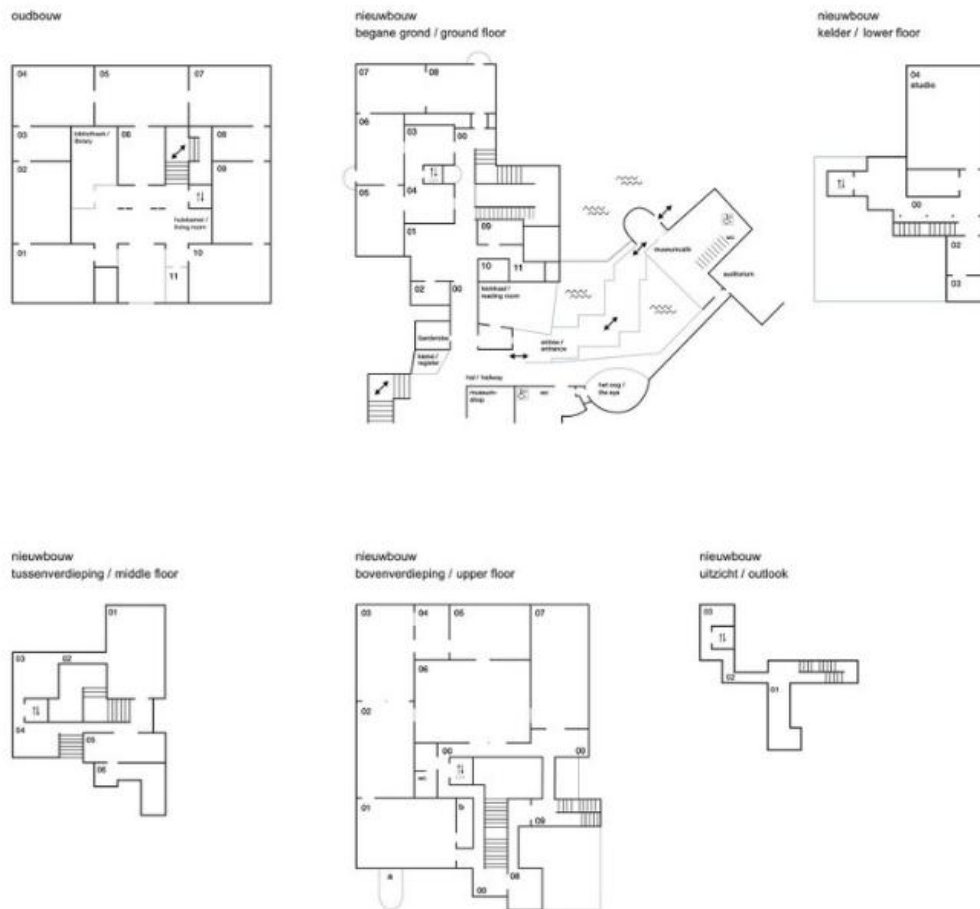
- 4p **11** Noem, op basis van afbeelding 7, vier kenmerken van de architectuur van de oudbouw waarom hier gesproken kan worden van een traditionalistische reactie op het modernisme. Geef bij elk traditioneel kenmerk aan in welk opzicht dit tegenover het modernisme staat.

Op figuur 2 en afbeelding 8 zijn veel dakvensters te zien, met name in de nieuwbouw van de architect Abel Cahen.

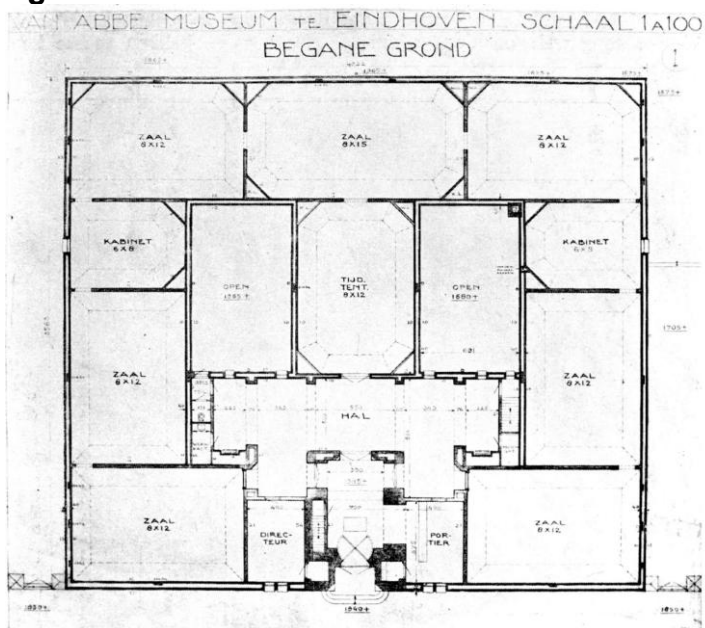
- 2p **12** Noem twee voordelen van deze dakvensters voor het tentoonstellen van kunst.

Op figuur 3 zie je de plattegronden van zowel de oudbouw als de nieuwbouw van het Van Abbemuseum. Op figuur 4 zie je alleen de plattegrond van de oudbouw.

figuur 3

figuur 4

De indeling van de oudbouw op figuur 4 is typerend voor de wijze van presenteren van kunst in musea rond 1936.

- 2p 13 Leg uit, aan de hand van de plattegrond op figuur 4, welk soort kunsthistorisch verhaal er rond 1936 vaak werd gepresenteerd in musea.

De nieuwbouw van het Van Abbemuseum is anders georganiseerd dan de oudbouw: de kern wordt gevormd door de 27 meter hoge toren op een hoek van het complex. Vanuit deze toren ga je via trappartijen en overlopen naar de diverse tentoonstellingsruimtes, soms hoog en monumentaal en soms bescheiden van vorm, op verschillende niveaus. Op figuur 5 zie je verschillende impressies van de nieuwbouw.

figuur 5

Het ontwerp van de nieuwbouw leent zich voor een transhistorische tentoonstellingspraktijk.

Bekijk figuur 3 en 5.

- 2p 14 Beschrijf hoe het ontwerp van de nieuwbouw zich hiervoor leent. Betrek twee aspecten van de nieuwbouw in je antwoord.